

Valikõppeaine „Ettevõtlikuna töömaailma“

1.1 Valikõppeaine lühikirjeldus

Valikõppeaine „Ettevõtlikuna töömaailma“ eesmärgiks on kujundada õpilastes ettevõtluspädevust ja karjääri kujundamise pädevust. Valikõppeaine annab ülevaate ettevõtte toimimisest ja ettevõtluse tähtsusest ühiskonnas, kuidas ettevõtlus on uute ideede teostamise ja ühiskonna arengu alus, töökohtade looja kodukoha ja riigi majanduses. Õpilased saavad teavet erinevatele elukutsetele esitatavate nõuete kohta, tutvuvad töötaja ja tööandja (ettevõtja) rollidega, õpivad hindama oma oskusi, soove, arenguvajadusi ning -võimalusi töömaailmas toimetulekuks, tähtsustama nii töötaja kui ka ettevõtja panust ühiskonda.

Valikõppeainet käsitletakse igapäevaeluga seostatult. Kaks kolmandikku valikõppeaine mahust käsitleb ettevõtlusega ja finantstarkusega seotud praktilisi tegevusi, loovust ning kriitilise mõtlemise oskusi arendavate ülesannete lahendamist. Praktilised tööd on konkreetse üksikteema või materjali kohta. Iseseisvateks tegevusteks on näiteks kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitööd.

Õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid nagu arutelud, juhtumianalüüsid, rollimängud, projektid ja õppekäigud. Vabatahtlik tegevus kodukohas, kohalike ettevõtete ja asutuste külastused, töövarjuks olemine, kohtumised erialaspetsialistide ettevõtjate ja ettevõtlike lapsevanematega toetavad töömaailma mõistmist ja tekitavad huvi erinevate elukutsete ja ametite vastu.

Õpilase teabe ja tehnoloogia kasutamise oskuse arendamiseks kasutatakse õppes tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi, (ettevõtete, omavalitsus- ja riigiasutuste kodulehed, õigusaktid internetis, ettevõtjaportaali, interaktiivsed ettevõtlus- ja karjäärimängud, väärtusmängud jne).

Õpilastes kujundatakse ettevõtlikku hoiakut ja mõistmist, et vastutus ühiskonna jätkusuutliku, loodust ja elukeskkonda säästva arengu tagamiseks on nii üksikisikul kui ka ettevõtetel.

Õppeaine õppimise ja õpetamise eesmärgid on:

1. omandatud on põhiteadmised majandusest, ettevõtlusest ja töömaailmast;
2. täienenud on enesejuhtimise, sotsiaalsete olukordade lahendamise, loova mõtlemise ja ettevõtluskeskkonnas tegutsemise oskused;
3. põhikooli lõpetajatel on olemas ettevalmistus elukestvaks õppeks ja toimetulek tööturul.

1.2 Õpitulemused

Valikõppeainega „Ettevõtlikuna töömaailma“ taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane

- 1) on loov, püstitab eesmärged, vastutab oma ideede elluviimise eest ning rakendab meeskonnatöö võtteid;
- 2) saab aru ettevõtluse tähtsusest igapäevaelus ja ühiskonnas, on positiivse hoiakuga ettevõtluse suhtes;
- 3) arendab enda võimeid ja oskusi, tegutseb ettevõtliku, väärtust loova kodanikuna;
- 4) mõistab hariduse, oskuste ja kogemuste tähtsust konkureerimiseks tööturul;

- 5) teeb eesmärgipäraseid ja teadlikke valikuid raha kasutamisel, tegutseb säästliku jakeskkonnateadliku tarbijana.

1.3 Valikõppeaine korraldus ja hindamine

Valikaine maht on 35 tundi III kooliastmes ning see läbitakse **7. ja 8. klassi jooksul, II poolaastal**. Valikaine on jagatud kolmeks suuremaks teemaks: ettevõtluskeskkond ja ettevõtlikkuse kujundamine, võimalused töömaailmas ning rahatarkus ehk finantskirjaoskus. 7.klassis on põhirõhk teemal „**ettevõtluskeskkond ja ettevõtlikkuse kujundamine**“ ning 8. klassis on peateema „**rahatarkus ning finantskirjaoskus**“. Teema „**võimalused töömaailmas**“ käsitletakse nii 7. kui ka 8. klassis.

Hindamisel lähtutakse kooli õppekavast ning kooli hindamisjuhendist. Kasutatakse nii eristavat kui ka mitteeristavat hindamist. Hinnatakse õpilase teadmisi ja nende rakendamise oskust, üldpädevuste saavutatust suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekavas taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õppeperioodi kokkuvõttev hinne on numbriline, 1-5.

Karjääriõpetuse käigus ei hinnata õpilase hoiakuid ega väärtusi, vajaduse ja võimaluse korral antakse õpilasele nende kohta tagasisidet. Hindamisel väärtustatakse õpilaste isikupära ja toetatakse arengut. Õpilane on hindamises aktiivne partner, kuna see toetab eneseanalüüsi oskuste kujunemist.

Kursuse jooksul koostab õpilane personaalse õpi- või arengumapi, millesse kogub eneseanalüüsi, ettevõtete külastuse töölehed jt õpiülesannete tulemused ning muud huvipakkuvad elukutse või erialadega seotud materjalid. **Õpimapi** põhjal kujuneb valikaine õppeperioodi kokkuvõttev hinne ehk poolaasta hinne, mis on ühtlasi ka aastahindeks. Hindamise põhimõtteid ja korraldust tutvustatakse õppijatele õppetöö alguses. Hindamisobjektid on:

- 1) praktilised tööd: CV koostamine; essee; ettevõtte külastuse ja töövarjupäeva/Tööle kaasa! kokkuvõte, isiklik karjääriplaan (õpiplaan) jms;
- 2) praktilise tegevuse mõtestamine;
- 3) infootsing ja -analüüs;
- 4) loominguilisus ja ratsionaalsus õppeülesannete lahendamisel;
- 5) teadlikkuse kujunemine peamistest karjääriotsust mõjutavatest teguritest;
- 6) õppetöö käigus loodud materjalid

1.4 Õppeprotsess

Teema: Ettevõtluskeskkond ja ettevõtlikkuse kujundamine	
Õpitulemused: Õpilane: <ol style="list-style-type: none"> 1) kirjeldab juhendi alusel ettevõtte toimimist ja panust väärtusloomesse; 2) kavandab grupitööna lihtsa turundusstrateegia, hindab vajalikke ressursse ja tarbija vajadusi; 3) koostab grupitööna lihtsa ärimudeli. 4) analüüsib enda tegutsemist rühmas ja hindab enda ja rühmakaaslaste koostööd.	Õppesisu: Ettevõtlikkus ja väärtust loov mõtlemine. Ettevõtlus, ettevõtte toimimine, ettevõtluskeskkond, ressursside nappus ja jätkusuutlik kasutus, eraomand, konkurents, ettevõtluse võimalused ja riskid, äriidee ja ärimudel, kasumi motiveeriv roll. Turundus, tarbija vajadused ja tootmise eesmärgid, omahind ja turuhinna kujunemine. Ettevõtja ootused ettevõtte töötajale ja meeskonnatöö tähtsus (ülesanded, vastutus, koostöö, tööjaotus, aja planeerimine). Ettevõtluse väärtust loov roll ühiskonna toimimisel. Kohalik ettevõtlus. Ärietika.
Põhimõisted: Eraomand, toimetulek, ettevõtlikkus, ettevõtluskeskkond, ettevõtlus, äriidee, ärimudel, FIE, osaühing, aktsiaselts, tööjaotus, omahind, turuhind, kasum, kahjum, turundus, konkurents, ärietika ja väärtusloome, vastutustundlik ja jätkusuutlik majandus.	
Praktilised tööd: <ul style="list-style-type: none"> • Mõistekaardi või skeemi koostamine majandusringluse kohta. • Äriidee väljatöötamine rühmas ajurünnaku meetodil. • Õppekäik kodukoha ettevõttesse ja külastuse põhjal ettevõtte analüüs rühmas. • Esitluse koostamine ettevõtte kohta (video- või fotoreportaaž, slaidiesitus ettevõttest rühmatööna). • Ühe ameti kirjeldamine, selleks vajalike teadmiste, oskuste ja tööülesannete iseloomustus ettevõtte külastuse või töökuulutuse põhjal. • Külastatud ettevõtte turunduse analüüs või oma äriidee turundus (näiteks turu-uuring, turundusplaan, sotsiaalmeedia kasutamine, reklaami vm turundusvõtte koostamine) • Erinevate õpi- ja karjääririte stsenaariumite analüüs.	
Lõiming:	

Matemaatika: tabeli, diagrammi lugemine, tulu ja kulu, omahinna ja turuhinna arvutamine; **füüsika:** füüsikateadmiste rakendamine äriidee väljatöötamisel; **eesti keel:** funktsionaalne lugemine; ajalehe info analüüs, arutlusoskuse kujundamine, reklaamtekstid; **võõrkeel:** sõnavara täienemine mitmesuguste infoallikatega töötamisel; **inimeseõpetus:** enda võimete, oskuste ja ettevõtlikkuse hindamine, ametile või ettevõtjale vajalike isikuomaduste analüüs; **muusika:** muusikatööstus, loovisikute ettevõtlus ja muusika tarbimise reeglid internetis; **ühiskonnaõpetus:** majandusringlus ja turgude toimimine, ettevõtluse põhimõisted, sotsiaalmeedia; **geograafia:** tehnoloogiate ja seiresüsteemide rakendamine ettevõtluses ja erinevates ametites, ressursside ammendumise probleem ja säästev kasutamine, loodusolude mõju inimtegevusele ja vastupidi; **tehnoloogiaõpetus:** materjalijääkide sorteerimine ja taaskasutus, enda valmistatud toote turundus ja müük koolilaadal.

Teema: Võimalused töömaailmas

Õpitulemused:

- 1) analüüsib iseenda tugevaid ja nõrku külgi vastavalt soovitud ametile ja tööturu võimalustele ning lähtudes ettevõtluskeskkonnast;
- 2) koostab juhendamisel karjääri plaani lähtudes iseenda soovidest, eeldustest ja oskustest;
- 3) koostab ja vormistab elulookirjelduse ja töökohataotluse.

Õppesisu: Võimalused töömaailmas; elukutsed ja ametid kodukoha ettevõtetes, enda vajadused, soovid ja võimalused elukutsevalikul ja tööturul. Nõuded haridusele ja pädevusele töökohal, oskuste ja kogemuste tähtsus. Töökoha taotluse ja elulookirjelduse koostamine (enda andmetega või legendi põhjal, konkreetse töökuulutuse alusel), elukutsed ja ametid täna ja tulevikus, elukestev õpe ja areng (mida tahaksin elus ära teha, proovida, kogeda, õppida, millised takistused võivad ette tulla ja kuidas neid ületada). Erinevad lepingulised koostöövormid nõuded alaealiste töötamisele. Erinevad karjäärinõustamise teenused. Tööturg Eestis ja Euroopa Liidus.

Põhimõisted: Elukutse ja amet, tööturg, töötaja ja tööandja, õpitee ja karjäär, elukestev areng, töökohataotlus ja CV, tööleping, karjäärinõustamise teenused.

Praktilised tööd:

- Eesmärgi seadmine ning võimaluste analüüs eesmärgini jõudmiseks (võimalused, takistused, edasiviivad tegurid jne)
- Õpilased hindavad oma võimeid, soove, oskusi ja ettevõtlikkust osalemiseks tööturul, kasutades mitmesuguseid küsimustikke ja materjale
- Töökohataotluse ja elulookirjelduse vormistamine arvutis
- Hindamisülesannete „Mina ettevõtliku töötajana“/„Minu elu ettevõtjana“ vormistamine arvutitööna ja „Geeniused töö- ja ettevõtlusmaailmas“ praktiline teostus

Lõiming:

Eesti keel ja kirjandus: õigusakti ja töökuulutuse funktsionaalne lugemine; arutlusoskuse kujundamine; töökohataotluse ja lühieluloo (CV) vormistamine; **inimeseõpetus:** oma võimete ja meeskonnatöö oskuste analüüs, enesehinnangu kujundamine, isikliku karjääriplaani koostamine; **informaatika:** karjääriplaani vormistamine arvutis, andmete otsimine internetiallikatest; **füüsika:** tehnoloogiateadmiste olulisus erinevates ametites; **tehnoloogiaõpetus:** uute tehnoloogiatega tutvumine, teadmiste ja oskuste kasutamine tööprotsessis, õppetegevuste seostamine elukutsetega.

Teema: Rahatarkus ehk finantskirjaoskus**Õpitulemused:**

- 1) koostab isikliku, perekonna või ettevõtte eelarve valitud perioodiks;
- 2) analüüsib ette antud olukorra kirjelduse põhjal eesmärgipärast rahakasutust;
- 3) võrdleb erinevaid võimalusi konkreetse eseme soetamiseks (sülearvuti / telefoni);
- 4) pakub välja lahendusi keskkonnasäästlikuks tarbimiseks heaoluühiskonnas.

Õppesisu: Tulud ja kulud. Töötasu tuluallikana. Bruto- ja netopalk, tööjõumaksud ja maksed. Soovid, vajadused, kulude ja tulude planeerimine, eelarve. Isiklike ressurside piiratus. Tulu suurendamise võimalused ja valik. Pikaajaline planeerimine ja liitintressi jõud. Teadlik ja keskkonda säästev tarbimine. Finantsteenuste eesmärgipärane ja kaalutletud kasutamine.

Põhimõisted: Bruto- ja netopalk, maksud ja maksed, eelarve, finantsteenused, hoius, laen, liht- ja liitintress, säästmine, investeerimine, pikaajaline planeerimine.

Praktilised tööd:

- Erinevate finantslahenduste võrdlemine konkreetse toote (näiteks sülearvuti) ostuks (sh ise raha kogumine, kiirlaen, järelmaks, väikelaen, laen vanematelt).
- Hinnavõrdlus sarnaste igapäevaste kaupade kohta kahes kaupluses või e- poes ning tarbijat mõjutavate müügivõtete tuvastamine poodides.
- Rahalise eesmärgi planeerimine: võimalused säästmiseks ja lisatulu teenimiseks, eesmärgi täitumine, seda takistavad ja toetavad tegurid.
- Intressimäär ja intress, lihtintressi arvutus praktikas, liitintressi mõiste ja mõju selgitamine.

Lõiming:

Eesti keel ja kirjandus: finantsalaste terminite selgitamine ja kasutamine klassiaruteludes, kirjandustegelaste finantsalase ja tarbijakäitumise analüüs ning hinnang; **matemaatika:** hinnakalkulatsioon, palkade arvutamine, intressi, intressimäära ja maksude protsentarvutus; **ühiskonnaõpetus:** valitsuste ja maksude roll ühiskonnas, tulude ümberjaotamine; **inimeseõpetus:** pangateenuste kasutamine, isiklik ja pere eelarve, soovid ja vajadused, ressursside säästval kasutusel põhineva ärimudeli koostamine; **füüsika:** elektrienergia maksumus ja turuhind, erinevad hinnapaketid eraisikutele ja suurfirmadele, säästev energiakasutus ja jätkusuutlik tootmine; **geograafia:** ressursside säästva kasutamise ja loodusvarade tähtsus majandusringluses, nende ammendumise probleem, majanduse spetsialiseerumise kasulikkus tarbijale ja ettevõttele, kodumaise kauba eelised, teenuste liigid (transpordi, turismi, meedia jne) nende rahvusvahelises ja tähtsus tarbijale, omahinna ja müügihinna kujunemine arvestades ressursside kättesaadavust, loodusolusid, konkurentsi ja turu suurust; **muusikaõpetus:** õigused ja kohustused muusika tarbijana, CD- plaadi ja kontserdi omahinna ja piletihinna kujunemine, autori õigused ja tulu loomingu eest; **tehnoloogiaõpetus:** materjalide säästlik kasutus, tootmiskulude mõju toote lõpphinnale.